

«La forma de comunicar a les xarxes

P. Antonio Spadaro, ciberteòleg i director de «La Civiltà Cattolica»

Samuel Gutiérrez

La seva especialitat és la ciberteologia. El jesuïta Antonio Spadaro (@antoniospadaro), director de *La Civiltà Cattolica*, està convençut que un dels grans reptes avui de l'Església és pensar el cristianisme en temps de la xarxa. Té, a més, la teoria que el llenguatge i la forma de comunicar a les xarxes socials és molt semblant a la de l'Evangeli. La clau no és transmetre informació, sinó compartir experiències de vida. Antonio Spadaro va ser recentment a Barcelona, on va participar en el Congrés Internacional sobre la Pastoral de les Grans Ciutats.

Què hi fa un ciberteòleg en un congrés internacional sobre pastoral de les grans ciutats?

La qüestió de les grans ciutats és una qüestió emergent. S'hi viu avui la mobilitat en un doble sentit. D'una banda, en un sentit més literal, perquè a les ciutats la gent està continuament en moviment: per anar a treballar, per tornar a casa... Però, de l'altra, la mobilitat és viscuda també pel que fa als dispositius mòbils. En el moment en què perdem el contacte immediat i directe amb les persones que coneixem, les ciutats tendeixen a convertir-se en el lloc de l'anonimat. En aquest context, les xarxes digitals esdevenen gairebé una plaça, el lloc on les persones mantenen el contacte amb els éssers estimats, els familiars, els amics... És habitual avui que desplaçant-nos amb autobús o amb metro, hi hagi molta gent que consulti el perfil de Facebook o el compte de Twitter per veure el que els amics han fet o estan fent, o per compartir els propis pensaments o les pròpies imatges. En realitat hi ha una dimensió de ciutadania digital que s'expressa avui gràcies als dispositius mòbils. Això passa sobretot a les grans ciutats. En aquest sentit podem dir que existeix una relació més o menys directa entre viure en l'ambient digital i la qüestió de com viure avui a les grans ciutats.

I aquesta relació s'ha de reflectir en el treball pastoral.

Efectivament. Això no obstant, jo no traçaria una línia divisòria radical entre la pastoral en un ambient físic i la pastoral en un ambient digital. L'ambient digital està cada cop més integrat en la nostra vida ordinària. Siestic ara aquí a Barcelona, i em geolocalitzo al Facebook i comparteixo continguts a través de Twitter, això forma part de la meua vida ordinària. No és una vida separada. La pastoral general ha de considerar el desenvolupament d'internet i com internet es relaciona amb la vida quotidiana, ordinària, normal de les persones. Benet XVI ho va expressar molt bé en el missatge per a la Jornada Mundial de les Comunicacions del 2013 en assenyalar que l'ambient

Agustí Codinach

digital no és un ambient virtual, sinó que forma part de la vida ordinària de les persones. Per això és important tenir-ho en compte dins de la reflexió sobre la pastoral ordinària. És una dimensió que hauria d'estar integrada normalment en la pastoral de l'Església.

Avui es parla de les xarxes socials com d'indrets antropològics, fins i tot d'espais de vida...

Un bisbe italià s'ha referit a internet i a les xarxes socials com un nou context existencial. És una definició molt encertada. Internet no és un instrument que cal utilitzar, sinó un ambient que cal habitar. En aquest sentit, és important tenir clar que no és tampoc un instrument d'evangelització. És un lloc on també s'ha de viure cristianament i donar testimoni evangèlic.

La teoria està cada vegada més clara: internet és un ambient, no un instrument. Però realment ho vivim així? No creu que tot sovint el seguim utilitzant com a instrument?

Crec que estem en una fase de transició. La reflexió que l'Església està fent, sobretot a través dels pontífics consells per a les comunicacions socials i per a la cultura, va en aquesta direcció: internet com a ambient a habitar, no com a instrument. Això

El risc gran és que l'home cregui que per estar connectat ja està en relació. Comunicar-se amb l'altre significa tocar-lo

és ja una realitat en les persones més joves, en els grups i moviments eclesials. És en els estaments intermedis on aquesta reflexió encara ha de madurar. Som en una fase de maduració, que es produeix alhora que l'evolució de la xarxa. Internet és encara una nena petita que també ha de madurar. L'Església ha estat sempre molt atenta a aquesta evolució.

Benet XVI insistia a recordar que l'Església ha de ser on hi ha la gent.

És clar que l'Església és a la xarxa perquè els homes hi són. La missió de l'Església és estar al lloc on es troben els homes. Però per què l'Església és a la xarxa? Evidentment, per comunicar un missatge, però hi ha un objectiu previ també molt

important: escoltar el que l'home ha de dir. En aquest sentit, l'Església no és a internet només per dir coses, sinó per escoltar l'home, i també per comprendre i discernir la presència de Déu al món. Paradoxalment, la xarxa adopta les formes expressives típiques de l'Església. El llenguatge 2.0 i les xarxes socials comuniquen substancialment un missatge no transmetent-lo, sinó compartint-lo. Els missatges a les xarxes socials no són transmesos, sinó compartits. Això significa que hi ha una xarxa de relacions i sense xarxa de relacions el missatge no passa. Si no tinc amics, no comunico res. Aquesta forma de comunicació és la forma de comunicació per excel·lència de l'Evangeli. És el que l'Església anomena testimoni. No és la comunicació d'un missatge neutre, fet a les masses, sinó que passa a través del testimoni viscut. Per això crec que el gran repte per a l'Església no és fer-se atractiva als nous temps sinó tot el contrari: s'ha de preguntar com aquest dipòsit de saviesa acumulat en el temps pot ajudar internet a créixer.

Suposo que les noves tecnologies també influeixen en la teologia.

Per descomptat. L'impacte de la xarxa sobre la nostra manera de pensar és evident. Això és un gran

socials és la típica de l'«Evangelí»

repte per a la teologia. Perquè si la xarxa canvia la manera de pensar i l'objectiu de la teologia és pensar la fe, la pregunta resultant és clara: com la xarxa afecta la manera de pensar la fe? Aquest és el punt i no està resolt, perquè està en procés. Per exemple, estem acostumats a pensar en l'home a la recerca de Déu, però avui dia l'home cerca gràcies a Google. Aquest motors canvien la nostra forma de cercar. I la característica d'aquesta manera de cercar és que sempre obtenim resposta i a més la tenim molt ràpidament, immediatament. Les respostes les porto a la mà, al dispositiu mòbil. Vivim en un temps en què l'home creu que té totes les respostes al palmell de la mà. Avui, en aquest context cultural, presentar l'«Evangelí» com el llibre que conté totes les respostes a les preguntes de l'home no funciona. No és adequat. Per contra, l'home té necessitat avui d'aprendre a reconèixer i formular les preguntes importants. En aquest sentit, cal proposar l'«Evangelí» com el lloc on trobem totes les preguntes de l'home, no les respostes. Això és més eficaç.

Hi ha més exemples?

Sí. La lògica del púlpit, d'un missatge unidireccional que va de dalt a baix, tampoc ja no funciona. L'home d'avui no està disposat a acollir aquest missatge. La manera més adient de comunicar un missatge és que tingui lloc en una xarxa de relacions. El pas de transmetre a compartir és fonamental per a l'Església avui. La dinàmica que el papa Francesc està imprimint avui a l'Església és d'aquesta mena. Convida al diàleg, a l'encontre, a sentir-se lliure per parlar i fins i tot expressar opinions divergents.

El papa Francesc subratlla la importància de passar de la relació a l'encontre. Afavoreix l'estructura de la xarxa aquest encontre?

La Xarxa és una xarxa de connexions. Precisament, una de les obligacions de l'Església és ajudar a passar de la connexió a la relació. I després de la relació a la comunió. Aquests passos no són obvis, no són simples. El risc gran és que l'home cregui que per estar connectat ja està en relació. Això no és veritat. És molt important el que diu el Papa: comunicar-se amb l'altre significa tocar-lo. I ha posat la imatge del Bon Samarità com l'ideal típic del bon comunicador. Això és molt important. Comunicar no és un gest exterior, sinó que toca la intimitat de la persona. És un gran repte. Perquè ens obliga a superar la idea que n'hi ha prou tenint un contacte superficial per poder transmetre un missatge. No n'hi ha prou. Per comunicar el missatge de l'«Evangelí» cal l'encontre físic amb la persona.

Com s'explica que un Papa sense mòbil, que encara fa servir

la màquina d'escriure, s'hagi convertit en un fenomen mediàtic, també a les xarxes socials?

Perquè la seva capacitat de comunicar es fonamenta sobre una gran experiència pastoral de contacte amb les persones. Ell ha entès bé què significa veritablement comunicar. La comunicació tecnològica és comunicació i no requereix una estratègia especial. La seva capacitat de tocar les persones, d'involucrar-les fins i tot a través de les xarxes socials (Twitter, Facebook...) i de tenir un gran impacte en l'entorn digital és la conseqüència de la seva capacitat radical de comunicar. La clau no és la tecnologia. Internet no és la tecnologia. Internet és la xarxa de relacions que vivim ordinàriament, que gràcies a la tecnologia s'estén més enllà de l'espai i el temps. El Papa té un gran impacte en les xarxes socials perquè la seva forma de comunicació és eficaç, està vinculada a la seva vida, perquè a través seu intenta compartir el que ell viu. Però encara diria més: el Papa no comunica, sinó que el Papa és present. Això és molt bonic. Ell no té una estratègia per comunicar un missatge. Ell és present. I aquesta presència automàticament dona un testimoni, i així comunica el missatge de l'«Evangelí». A les xarxes socials les persones han quedat impactades pel seu testimoni ofert a través de frases breus, de missatges incisius, de figures eficaces... i això és fàcil de compartir amb els altres. L'èxit del Papa no es pot explicar des de la lògica de la tecnologia o d'una estratègia comunicativa. Quan la comunicació

és autèntica, quan es basa sobre una experiència viscuda i és capaç d'entrar en contacte amb la gent, és fàcil que s'estengui també immediatament per les xarxes socials.

Li aconsellaria al Papa una presència més gran, portada personalment, a les xarxes socials?

A través de Twitter, crec que el Papa ja té una presència molt adequada a les xarxes socials. Portar-lo ell personalment és més complicat, però tampoc no és el més important. L'important és que els missatges que s'envien siguin els missatges que ell vol comunicar al món.

Juntament amb les nombroses virtuts, també es parla molt dels riscos d'internet i de la pèrdua cada vegada més gran de la capacitat de reflexió i contemplació. El nou context cultural afecta l'experiència de fe?

Absolutament. Pot haver-hi riscos: com el de la superficialitat, el de confondre la connexió amb la relació, el

fet que l'ambient digital substitueixi el contacte físic... L'ambient digital té els seus riscos, però també els té la vida mateixa. No podem fixar-nos només en els riscos si volem llegir globalment la realitat. Seria com veure un hospital psiquiàtric i des d'aquest punt de vista jutjar tota la vida humana. Internet no és una opció. És una realitat davant la qual no podem retrocedir. És un gran pas en la història de la humanitat. La qüestió no és si és possible anar enrere. L'important és aprendre a viure bé. Que hi hagi riscos significa també que hi ha una gran capacitat d'impacte. Si no hi hagués riscos, es limitaria la llibertat de l'home. La missió de l'Església no és només evidenciar els riscos sinó descobrir i ajudar a viure bé en el temps de la xarxa.

Per aprendre a viure bé en temps de la xarxa, caldrà aplicar certes dietes digitals?

Cadascú ha de trobar un equilibri. Jo no sóc gaire partidari de les dietes digitals. El concepte «dieta» dona a entendre que hi ha alguna cosa errònia o dolenta i que per això cal limitar-la. La clau no és la dieta sinó la integració, és a dir, aprendre a harmonitzar ordinàriament la pròpia presència en els mitjans digitals. Passa com amb el menjar. El menjar no és dolent, però si menges massa et pot fer mal. En el cas de la comunicació, el problema no és la xarxa, sinó la comunicació humana en general, que ha d'equilibrar la presència de la comunicació digital en el marc de la nostra capacitat global de comunicació.

L'Església no és a internet només per dir coses, sinó per escoltar l'home, i per discernir la presència de Déu al món